

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. IV. Vtrum peccatum non solùm maculam, sed etiam reatum pœnæ
inducat, & in quo ille consistat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

qua est peccatum (scilicet actuale) & ideo diversa peccata diversas maculas inducunt. Et est simile de umbra; que est privatio luminis ex objecto alienius corporis, & secundum diversitatem corporum objectorum diversificantur umbra. Ex quo liquet tertium inconveniens non sequi ex nostra sententia: tanto enim macula peccati, ac privatio gratiæ, censetur deterior, quanto peccatum à quo causatur, gravius est, & magis contrarium charitati.

39. Ad ultimum etiam patet solutio, cum enim peccatum habituale sit privatio gratiæ, ut dicit respectum ad actum à quo causatur; tot sunt peccata habitualia in homine, quot sunt peccata actualia mortalia, quamvis omnia eandem gratiam auferant, ut docet D. Thomas in 2. dist. 32. quæst. 1. art. 1. ad 2. his verbis: *Cum omnium peccatorum mortalium genera hoc commune habeant quod gratiam tollunt, non tamen omnium est una macula, sed diversa, secundum quod defectus gratiæ ad diversas causas refertur: unde defectus gratiæ ex actu luxurie proveniens, est macula illius peccati, & sic de aliis. Et in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. ad 1. Quamvis (inquit) quantum ad ipsam privationem gratiæ non differant macula peccatorum, differunt tamen quantum ad causam ex qua macula consequitur, & secundum hoc etiam quodlibet peccatum unam maculam addit, in quantum novum obstaculum gratiæ ponit.*

60. Ad complementum huius questionis, quaeres in quo consistat macula peccati venialis?

Respondet illam consistere in privatione fervoris charitatis, seu in diminutione charitatis, quoad habilitatem & expeditionem ad eliciendos suos actus, & imperandum aliis virtutibus. Ita colligitur ex D. Thoma in 4. dist. 16. quæst. 2. art. 2. quæst. 1. ad 1. ubi distinguens inter maculam culpæ mortalis & venialis; sic ait: *Dicendum quod macula potest esse dupliciter: uno modo per privationem pulchritudinis, & sic in veniali non manet aliqua macula: quia non tollit gratiam, que est animæ decor: alio modo per hoc quod pulchritudo que est gratiæ, impeditur ne exterius appareat, sicut per pulverem pulchritudo faciei sordatur; & talis macula est in veniali, quia impeditur decor gratiæ, ne in actibus exterius ostendatur. Ex quo habetur, maculam peccati venialis non esse maculam simpliciter, sed tantum secundum quid: quia non sordatur animam simpliciter, neque tollit formam per quam inest ei pulchritudo, scilicet gratiam & charitatem, sed tantum obtundit & quasi tegit, ut minus relucent & splendescat in actibus; habet que se ad animam existentem in gratia, sicut ad faciem venustam pulvis, quo non nihil tordescit, nec tamen ejus pulchritudo destruitur. Quo sensu dixit S. Leo Papa: *Dum**

Ser. 4 per varias actiones vite huius sollicitudo distenditur, qua necesse est de mundano pulvere etiam religiosa corda drag. sordescere.

ARTICULUS IV.

Vtrum peccatum non solum maculam, sed etiam reatum pœnæ inducat, & in quo ille consistat?

61. Dico primò, peccatum non solum maculam, sed etiam reatum pœnæ inducere. Conclusio est certa de fide: ex variis enim Scripturæ locis colligitur, præsertim

A ex illo Matth. 5. *Qui dixerit fratri, suo fatue, reus erit gehenna ignis.* Ratio etiam illam suadet: Nam reatus pœnæ sic habet in peccatis, ut dignitas præmii in bonis operibus: Sed naturali lumine constat, honestam operationem dignam esse præmio: Ergo & peccatum supplicio. Præterea ut discurret D. Thomas hinc quæst. 87. art. 6. *Recta ratio postulat, ut quando ab aliquo ordo seu æqualitas iustitiæ violata est, ab ipso reintegretur & restauretur: Sed qui peccat, transgreditur ordinem & æqualitatem divinæ iustitiæ, plus voluntati suæ indulgendo quam debeat: Ergo oportet ut hunc ordinem & æqualitatem restauret, & divinæ iustitiæ satisfaciatur per æqualitatem pœnæ, juxta illud Apocal. 18. *Quantum se glorificavit, & in æteris fuit, tantum date illi tormentum & lucrum;* sicque peccatum debitum pœnæ, seu reatum inducit.*

Dico secundo, peccatorem per peccatum triplicem reatum pœnæ incurere, juxta triplicem legem, in quam offendit. Primus nascitur, ex eo quod contra ordinem rectæ rationis nobis à natura insitum & præscriptum agit: secundus, ex eo quod agit contra legem humanam: tertius, quod contra divinam. Primus, seu prima pœna, est remorsus conscientiæ, aut, ut loquuntur Theologi, synderesis, que nobis à natura impressa est, & nunquam in ea extinguitur; unde Seneca: *Conscientia est frænum ante peccatum; & flagellum post peccatum.* Cui etiam consonat illud Augustini: *In tripso est flagellum tuum; sic vindicatur in rebellem adversus Deum; ut ipse sibi sit bellum, qui noluit pacem habere cum Deo.* Secunda pœna est temporalis; que ab humano iudice in hac vita infligitur. Tertia denique est æterna; cuius Deus est auctor; cum ignem inferni, quo in æternum cruciantur peccatores, creaverit. Ita discurret S. Doctor art. 1. ejusdem quæst. 87.

Dico tertio, reatum non esse ordinationem ad pœnam, sed obligationem seu condignitatem ad pœnam sustinendam.

Probat: Sicut honesta operatio prius est digna præmio, quam ad præmium ordinetur (ideo enim ad præmium ordinatur, quia est præmio proportionata, & eo digna) ita operatio mala, priusquam ordinetur ad supplicium, est digna pœnâ; imò ad illud non ordinatur, nisi quia est digna pœnâ, sicque reatum inducit: Ergo reatus non in ordinatione, seu deputatione ad pœnam, sed in obligatione, seu condignitate ad illam sustinendam formaliter consistit.

Confirmatur: Ergo Deus hominem, qui mortaliter delinquit, non destinaret ad pœnam (ut de lege absoluta potest) nihilominus haberet condignitatem & demeritum respectu illius; quia condignitas ad pœnam oritur ex ipsa culpa veluti ejus proptieras: Ergo in condignitate pœnæ, non verò in ordinatione seu deputatione ad illam, reatus pœnæ consistit.

Confirmatur amplius: Ordinatio ad pœnam est justa & bona, subindeque à Deo; reatus verò pœnæ est quid malum, & à Deo non est; non enim Deus facit hominem reum, aut pœnâ dignum: Ergo reatus non est ordinatio ad pœnam, sed condignitas seu demeritum illius.

In hoc conveniunt fere omnes Theologi contra Scotum, qui, ut vidimus articulo precedenti, tam maculam quam reatum constituit in ordinatione ad pœnam, quam dicit posse considerari ut disconvenientem animæ; & sic esse ejus maculam.

maculam; vel ut destinationem ad pœnam, & sic esse ejus reatum. Sed non constat apud illos quid sit hujusmodi reatus seu condignitas pœnæ: alij enim existimant esse respectum realem: alij dicunt esse relationem rationis, quam intelligimus referre ad pœnam: alij deniq; asserunt esse aliquid absolutum, à peccato habituali distinctum. Nihilominus.

67. Dico quartò: Reatus pœnæ neq; est relatio realis, vel rationis, aut aliquid realiter à peccato habituali distinctum; neq; etiam ipsum peccatum habituale secundum suum conceptum primarium; sed est quidam conceptus ejus secundarius, virtualiter distinctus & consecutus, sicut in substantia creata ratio naturæ est conceptus virtualiter distinctus, & consecutus ad rationem essentialis, quæ est conceptus rei primarius. Ita docent Salmanticenses hinc disp. 17. dubio 1. conclus. 3. & probant discurrendo per singulas partes.

In primis ergò quòd talis reatus seu condignitas pœnæ non sit relatio realis, patet: Tum quia reatus fundatur in peccato habituali; peccatum autem habituale, cum sit aliquid privativum, ut articulo præcedenti ostendimus, nequit fundare relationem positivam & realem: Tum etiam quia relatio realis petit terminum realiter existentem; terminus verò prædictæ relationis qui deberet esse pœna, sæpe non existit: Ergo reatus pœnæ non potest esse relatio realis ad ipsam.

68. Quòd autem non possit esse solus respectus rationis, facillè suaderi potest contra aliquos ex nostris Thomistis, hac ratione. Denominatio realis debet provenire à formæ reali; repugnat enim quòd ens solius rationis talem denominationem tribuat: Sed denominatio reatus, est denominatio realis; realiter enim peccator est reus pœnæ, & dignus ut puniatur, in quo reatus consistit: Ergo forma vel ratio à quo sumitur, debet esse realis.

69. Confirmatur: Relationes rationis non existunt ante operationem intellectus: Sed antecedenter ad quamlibet operationem nostri intellectus peccator est dignus pœnâ; & habet condignitatem ad illam: Ergo talis condignitas non est relatio rationis.

70. Respondit Curiel, & alij, esse duplex genus relationum rationis: quædam enim sunt per intellectum ad inventa & attributa rebus, ut relatio generis, speciei, & similes; & istæ non denominant realiter, nec conveniunt rebus ante operationem intellectus: alia verò sunt, quæ non ex ad inventionem intellectus; sed ex quadam necessitate consequuntur in rebus quas intelligimus; quò pacto se habent relatio Creatoris, & relatio Domini in Deo erga creaturas, relatio æqualitatis inter Divinas Personas, & alia hujusmodi; & istæ conveniunt rebus, & denominant illas antecedenter ad quamlibet operationem nostri intellectus: unde quia relatio rationis, in qua reatus pœnæ consistit, est hujus secundi generis, potest tribuere denominationem realem, & convenire peccatori ante omnem operationem nostri intellectus.

71. Sed hanc solutionem & doctrinam rectè impugnant Salmanticenses loco citato: nam vel sermo est de relatione rationis secundum suum esse formale, vel de fundamento talis relationis? Si hoc secundum, vera est prædicta doctrina, quia fundamentum relationis rationis non

A est ipsa relatio, neq; ens rationis, sed aliqua relatio realis in peccato habituali reperta. Si autem sermo sit de prædicta relatione pro formali, quò pacto est formaliter ens rationis, falsò dicitur talem relationem, quantumvis necessariò ad modum intelligendi consequatur, non dependere ab operatione intellectus, aut convenire rebus à parte rei, aut tribuere denominationem realem: est enim manifesta implicantiæ, quòd ens solius rationis, cuiuscumq; generis sit, à parte rei existat, aut à parte rei conveniat subjecto; vel illud denominet, alias tale ens rationis in nullo distingueretur ab ente reali.

B Ex quibus manet etiam probatum aliud quòd diximus, videlicet reatum pœnæ non esse aliquid realiter distinctum à peccato habituali: nam præter relationem realem aut rationis, nihil apparet quòd possit ab illo realiter distingui.

C Quòd autem virtualiter ab illo distinguatur tanquam conceptus ejus secundarius (quæ est ultima pars conclusionis) patet: Tum quia ratio primaria peccati habitualis sumitur per ordinem ad gratiam quæ privatur, & ad peccatum actuale à quo causatur, ut articulo præcedenti declaravimus; è contra verò reatus sumitur immediate per ordinem ad pœnam sine qua non potest intelligi. Tum etiam quia condignitas pœnæ supponit peccatum habituale seu maculam; prius enim concepimus aliquem habere maculam peccati, quàm intelligamus esse pœnâ æternâ dignum. Unde à peccato habituali, sicut de gratia habituali, proportionè servatâ, philosophandum est: quemadmodum enim primarium gratia habitualis munus est sanctificare hominem, & reddere illum participem divinæ naturæ; secundarium verò est facere illum dignum vitæ æternæ: ita peccatum habituale duo habet munia inadæquata, quòrum primum est maculare hominem; & reddere illum immundum & odibilem Deo; secundum autem est facere illum condignum pœnâ æternâ, & in isto reatus pœnæ formaliter consistit.

D Ex quo intelliges aliqua Scripturæ testimonia in quibus peccatum, reatus appellatur; ut Exodi 32. *Perussit Dominus populum pro reatu virtutis*: Et Deuteroni 21. *Auferitur ab eis reatus sanguinis*. Hæc enim verificantur de peccato habituali, quantum ad munus ejus secundarium, quòd est facere hominem condignum pœnâ æternâ; aut per methonymiam causa nomine effectus appellatur. Vel ut ait D. Thomas in 2. dist. 42. qu. 1. art. 2. *Quia obligatio pœnæ quodammodo est media inter culpam & pœnam, ideo nomen mediæ transsumitur ad extremum, ut interdum ipsa culpa, vel etiam pœna, reatus dicatur.*

E Pro majori hujus difficultatis elucidatione, duo breviter hinc observanda sunt. Primum est, quòd sicut licet privationes, negationes, & denominationes extrinsecæ conveniant rebus à parte rei, & ante omnem intellectus operationem aut fictionem; adeoq; non sunt entia rationis; sed ad genus entis realis reducuntur; quia tamen nullam ponunt entitatem in subjectis quibus attribuuntur, & intellectus noster nihil concipere valet nisi ad modum entis; ideo cogitur, quoties circa illas versatur, efformare aliquòd ens rationis, sub quo eas apprehendat: ita pariter est reatus seu condignitas ad pœnam peccato conveniat à parte rei, & ante omnem mentis operationem, quia tamen nequit aliter à nobis concipi, quàm sub respectu & habitu

dine ad pœnam, hinc est quod quotiescumq; illam apprehendimus, relationem rationis effingimus: & hac forè de causa aliqui ex nostris Thomistis docent talem reatum consistere in respectu rationis ad pœnam.

75. Secunda est, quod quando in hac ultima assertionem diximus, reatum pœnæ non distingui realiter à culpa, hoc de reatu pœnæ æternæ, qui à culpa mortali separari nequit, intelligendum est: si enim loquamur de reatu pœnæ temporalis; cum iste à culpa mortali separari possit, & illa per infusionem gratiæ ablata, remanere, quousq; vel per pœnitentiam in hac vita, vel per purgatorii ignem in futura, fiat integra satisfactio; manifestum est ipsum à culpa habituali realiter distingui; cum evidens signum distinctionis realis inter aliqua sit separatio unius ab alio.

Si autem quaras à quo, sublatà per infusionem gratiæ culpà habitu, si homo denominetur reus pœnæ temporalis? Respondeo illum reum & obligatum ad talem pœnam denominari à iure quod habet divina iustitia ut obliget ad talem pœnam, quando ea non est totaliter soluta aut condonata. Idem cum proportione dicendum de reatu peccati venialis, supposito quod ex illo nulla relinquatur macula habitualis in anima, quæ talem reatum fundare possit, ut aliqui existimant: si autem aliqua macula ex eo in anima relinquatur (ut alij probabilius sentiunt, sicut patet ex dictis in fine articuli præcedentis) ipsa, ut connotans munus & effectum secundarium, habebit rationem reatus; ut de macula peccati mortalis respectu reatus pœnæ æternæ dictum est. Ex quo facile solves quædam argumenta, quæ contra hanc ultimam assertionem fieri possent.

ARTICULUS V.

An peccatum secundum se, seu secundum malitiam & inordinationem quam importat, rationem pœnæ habere possit?

76. CERTUM & indubitatum est apud Theologos peccatum posse habere rationem pœnæ secundum aliquid, quod antecedenter, vel concomitantem, vel consequenter se habet ad illud. Ex antecedentibus enim rationem pœnæ habent permissio ipsius peccati, & subtractio gratiæ & auxiliorum quibus vitandum erat: ex concomitantibus afflictio, molestia, lassitudo, & similia dispendia & incommoda, quæ sæpè illi admiscuntur: deniq; ex consequentibus, damna & detrimentum in vita, honore, valetudine, divitiis, &c. quæ ex illo frequenter sequuntur. Unde solum difficultas & controversia est, an peccatum secundum se, seu secundum suam deordinationem & malitiam intrinsecam, rationem pœnæ habere possit?
77. Affirmant D. Bonaventura in 2. dist. 36. art. 1. qu. 1. Scotus ibidem dist. 7. quæst. unicâ, & ex Recentioribus Suarez hic disp. 7. sect. 2. Valentia, & alii. Negant verò Discipuli D. Thomæ, Durandus, Curiel, & plures alij, cum quibus
78. Dico breviter, peccatum, quantum ad suam malitiam & deordinationem, non posse habere rationem pœnæ.

Probatum primò ex D. Thomæ hic quæst. 87.

A art. 2. ubi sic discurrit: Peccatum per se consideratur secundum quod egreditur à voluntate; sic enim habet rationem culpa: de ratione autem pœnæ est quod sit contra voluntatem: unde manifestum est, quod peccatum per se loquendo nullo modo potest esse pœna peccati. Simili discursu utitur in 2. dist. 36. qu. 1. art. 3. Contingit (inquit) idem esse culpam & pœnam, non tamen secundum eandem rationem, quia omnis pœna, in quantum pœna est, voluntati contraria invenitur: omnis autem culpa voluntati rationem habet. Quibus verbis S. Doctor rationem fundamentalem nostræ assertionis expressit: Nam de ratione pœnæ est quod sit quid malum & disconveniens patienti, subindeq; repugnans ejus voluntati, quæ est inclinatio ad bonum proprii suppositi: Sed peccatum secundum se consideratum, seu quatenus habet annexam malitiam & deformitatem, est voluntarium, saltem per accidens & interpretativè; licet enim peccatores peccando nolent hanc deformitatem incurrere, consideratis tamen omnibus circumstantijs, eam hic & nunc interpretativè volunt & amant, si non per se & immediatè, saltem mediatè, in aliquo bono utili aut delectabili, à lege aut à ratione prohibito, quod expressè volunt: Ergo peccatum secundum se, & quantum ad suam malitiam & deordinationem, non potest habere rationem pœnæ.

C Dices: Mortificationes & afflictiones sponte susceptæ, non repugnant inclinationi voluntatis, & tamen habent rationem pœnæ: Ergo non est de conceptu & ratione pœnæ quod repugnet voluntati.

Sed contra: Licet tales mortificationes & afflictiones non repugnent voluntati actuali, sed sponte ab ea acceptentur, repugnant tamen inclinationi, quæ omnis voluntas in proprium bonum propendet; quod sufficit ad rationem pœnæ, ut docet D. Thomas quæst. 1. de malo art. 4. Peccatum verò, licet repugnet inclinationi moraliquam voluntas habet ad bonum honestum, non tamen inclinationi physicæ & essentiali, quæ propendet in bonum proprii suppositi, quia in peccato repetiri potest bonitas aliqua utilis aut delectabilis, quæ parti sensitivæ, totique supposito sit conveniens.

Probatum secundò conclusio: De ratione pœnæ est ut sit reparativa culpæ, seu boni honesti destructi per illam: Sed peccatum secundum suam malitiam nullo modo reparat tale bonum, sed potius illud destruit: Ergo quantum ad illam nequit habere rationem pœnæ. Major patet: Pœna enim ex sua propria ratione, & ex iustitiæ lege, ordinatur ad reparandam culpam, & ejus deordinationem reintegrandam; quia lex iustitiæ postulat, ut quoties ordo iustitiæ & rationis ab aliquo fuerit perverlus, periculo seu impenis illius adeoq; per pœnam ab eo solutam, restituatur. Minor verò suadetur: Malitia moralis ex se tendit ad destructionem boni honesti, ad invertendum ordinem rationis, constitutum talis bonis, imò quælibet talis malitia addit novam inversionem & destructionem hujus ordinis: Ergo non potest esse illius reparativa.

Tertiò probatur conclusio: Quælibet pœna iusta est, & à Deo tanquam ab authore proficitur, ex Dionysio 3. de divinis nominibus. Sed deformitas & deordinatio peccati est mala, & à Deo non procedit, sed à voluntate creatæ deficiente, & deformiter ad regulas morum operantei.